

תוכנית הקורס ורשימת קריאה לקורס



סמסטר 1 שנה 2020

בית ספר: בית ספר הארי רדזינר למשפטים LL.M.

המהפיכה החברתית במשפט העסקי

מרצים/ות:

פרופ' עלי בוקשפן bukspan@runi.ac.il

מספר הקורס:	סוג הקורס:	שעות שבועיות:	נקודות זכות:
2494	סמינריון	4	4
דרישות הקורס:	קוד קבוצה:	שפת לימוד:	
עבודה מסכמת	201249400	עברית	

תנאי קדם

במידה ולמדת את אחד מהקורסים הרשומים מטה, בעלי תוכן זהה, לא תוכל להירשם לקורס המהפיכה החברתית במשפט העסקי (2494):

1305 - המהפכה החברתית במשפט העסקי
10472 - המהפכה החברתית במשפט העסקי

נושאי הקורס



בעבר נהוג היה לדבר על ה"מהפכה החוקתית" המתרחשת בישראל. כיום, ונראה שלא בלי קשר למהפכה החוקתית, מתרחשת מהפכה משפטית נוספת אותה ניתן לכנות "המהפכה החברתית במשפט העסקי". עיון בדיני החוזים ובדיני החברות בשנים האחרונות מעלה כי דווקא בתחומי המשפט העסקיים - אותם תחומי משפט חומריים שנתפסו כממלכת המשפט הפרטי הקלאסי - מתחוללות תמורות המטילות על הצדדים לחוזה ועל המעורבים בפעילות החברה אחריות חברתית הולכת וגוברת, לרבות כיבודן של זכויות אדם.

תופעת האחריות החברתית בעולמו של המשפט אינה מתרחשת בחלל ריק. כך, רק לאחרונה בחודש אוגוסט 2019, פורסם ארגון ה-Business Roundtable הצהרה חדשה, אשר חתומה על ידי כמעט כל

המנכ"לים של כמאתיים החברות בארגון, בדבר מטרתה המעודכנת של החברה העסקית. הצהרה זו, מחליפה את ההצהרה הקודמת משנת 1997 שדגלה בחובתם של נושאי המישרה לפעול בראש ובראשונה כלפי בעלי המניות של החברה, והיא מחדדת שלושה חידושים חשובים: **ראשית**, ההצהרה רואה את המטרה העדכנית של החברה ככזו שמיועדת לשרת את כלל בעלי העניין הקשורים בפעילותה של החברה, ביניהם, מלבד בעלי המניות (המוזכרים רק לקראת סיום ההצהרה), גם את הלקוחות, העובדים, הספקים, הקהילה. **שנית**, תכלית זו נוסחה על ידי ארגון אשר מייצג את התאגידים המשמעותיים ביותר בכלכלה האמריקאית, המזוהה עם הקפיטליזם הקלאסי. **ושלישית**, ואולי החשוב ביותר, ההצהרה מכפיפה תכלית חדשה זו לעקרונות ליברליים ודמוקרטיים של חופש וחירות, היינו להקשר כלכלי וחברתי "גבוה" יותר, ורואה בחברה כמכשיר כלכלי אשר נועד לאפשר לכל אדם להצליח באמצעות עבודה קשה ויצירתיות לחיות חיים של משמעות וכבוד. הכפפתה של הכלכלה לעקרונות ליברליים של כבוד האדם וחירותו הינה מתבקשת, ומזכירה את המובן מאליו בכלכלה המערבית. ובכל זאת, אין להקל ראש בחשיבותה של ההצהרה נוכח העובדה שהזיקה בין תכליתה הכלכלית של החברה לבין עקרונות ליברליים ולזכויות אדם נעדרת בדיון "הבינארי" שנערך לרוב בשאלת פונקציית המטרה של החברה.

הצהרה זו היא חלק מתהליך מתמשך בעולם ובישראל, בתחומים כמו סחר הוגן וזכויות האדם במגזר הפרטי (כגון, יוזמת ה- Protect, Respect, Remedy שהוצעה על-ידי פרופ' Ruggie ואשר אומצה על ידי האו"ם בשנת 2011 במסמך הנחיות פורץ דרך "Guiding Principles on Business and Human Rights"); בתפיסות חדשות בדבר תכליתן של חברות עסקיות בעידן המודרני ובדבר מחויבותן המתגברת כלפי עובדיהם, כלפי לקוחותיהם, כלפי איכות הסביבה ולמעשה כלפי הציבור בכללותו. אלה באים לידי ביטוי בשכחותן של תכניות אתיקה בחברות עסקיות, בשגשוגן של "קרנות אתיות" (המתמקדות בהשקעות פיננסיות בחברות בעלות מחויבות חברתית וסביבתית), בהיווצרותם של מדדים חברתיים, ביצירת נורמה של דיווח החברתי על ידי חברות עסקיות, בהרחבת חובותיהם של נושאי משרה בחברות עסקיות, בעיצובו המתעדכן של ה"ממשל התאגידי" (Corporate Governance) הראוי וההוגן, ועוד היד נטויה. התפתחויות אלו – כמו גם יוזמות מקומיות ובינלאומיות רבות נוספות בתחום העסקי-חברתי – מאותתות כי לא מדובר בתופעה אופנתית חולפת, אלא שנפרש לפנינו עולם חדש שבו "כוחות השוק" עצמם מעודדים התחשבות לא רק בשיקולים אנוכיים ותועלתניים – אלא גם בשיקולים חברתיים, אתיים ואנושיים, התחשבות שממחישה את היווצרותה של גישה קפיטליסטית מורכבת ועשירה יותר.

נושאים אלו – המקבלים משנה חשיבות לאור התעצמות מעמדם של גופים לא שלטוניים בעידן המודרני, המשבר הפיננסי שפקד לפני מספר שנים את העולם והמחאות החברתיות בישראל ובעולם של שנת 2011 – מאתגרים רבות מהתובנות המשפטיות והעסקיות המסורתיות והם אינם מנותקים מסוגיות רחבות יותר, דוגמת המחלוקת עתיקת היומין בדיני החברות בדבר תכליתה של החברה העסקית – האם זו יונקת מהפרדיגמה הכלכלית ה"רזה", או הינה רחבה יותר ומכוונת גם לקידומו של תכליות חברתיות. ככל שאמורים הדברים בישראל, מחדדים נושאים אלו גם את ה"תמורה החברתית" המתחוללת כיום במשפט בישראל ואשר בבסיסה עומדת גישה המבססת את אוטונומיית וחירותיות הפרט אך גם את אחריותם של כלל המעורבים באינטראקציות החברתיות להתחשבות בציפיותיו המוצדקות של הזולת. כאמור, תמורה נרחבת זו מתרחשת בחקיקה ובפסיקתו של בית המשפט העליון, בדיני החברות ומחוצה להם, והיא מפתיעה במבט ראשון שכן דינים אלו נתפסו באופן מסורתי כנציגו המובהקים של המשפט הפרטי וכמי שממוקדים באינטרס העצמי של הגשמת אוטונומיית הפרט ובעידודם של שיקולים עסקיים המיועדים להשאת רווחיהם של בעלי המניות.

כל אלו, בצירוף לעובדה שהשנה מלאו גם בדיוק עשרים שנים לחקיקת חוק החברות ומאה שנים לפסק הדין המפורסם *Dodge v. Ford Motor Company*, אשר עסק בשאלת מטרתה של החברה ובהיקף שקול הדעת וחובותיהם של נושאי המשרה בה, משמשים כקריאת השכמה לבחינה מחדש של המשפט העסקי, בכלל, ודיני החברות, בפרט, והתאמתם לצורכי התקופה הנוכחית. בהתאמה,

בסמינריון נדון, בין היתר, באתגר אשר תמורות אלו מציבות בפני התיאוריות המסורתיות לדיני החוזים ולדיני החברות, במשמעות האבחנה בין משפט ציבורי ומשפט פרטי, בקשר בין נורמות אתיות וחברתיות ונורמות משפטיות ועוד.

בין הנושאים שיועלו ויוצעו לדין ומחקר:

- תחולת חוקי היסוד וזכויות האדם במשפט הפרטי – תחולה ישירה או עקיפה?
- הנחיות האו"ם (2011) Guiding Principles on Business and Human Rights ויישומן
- תכליתם של דיני החוזים בעידן המודרני
- תכליתם של דיני החברות בעידן המודרני
- תובענות ייצוגיות ככלי לשינוי חברתי
- תאגידים בנקאיים ואחריות חברתית
- חובות האמונים והזהירות של נושאי משרה – האם כוללות גם הגנה על זכויות אדם?
- העצמת זכויות המיעוט בדיני החברות
- תמורות בדיני הרמת המסך
- דיני החברות ויחסם לנושים – תיקונים מס' 17 ו-18 לחוק החברות
- דיני החברות וממשקם עם דיני איכות הסביבה
- דיני החברות וממשקם עם דיני עבודה
- דיני החברות וממשקם עם דיני הגנת הצרכן
- מגמות חדשות באכיפה פלילית של החברה ושל נושאי המשרה – הרתעה, מניעה, שיקום ואחריות חברתית
- הדרכים האופטימליות להסדרה של נושא האחריות החברתית במגזר העסקי
- "משפט רך" – דירוגים חברתיים, תכניות אתיקה ודיווחים חברתיים
- השלכתם של תופעת האחריות החברתית וקיומם של קודים אתיים בחברות עסקיות על סוגיות יסוד בדיני החברות (ביניהן, ניסוחו של סעיף 11 לחוק החברות, עקרון האישיות המשפטית הנפרדת והרחבת שיח האחריות, עקרון הגבלת האחריות, גישור בין התפיסה הכלכלית והתפיסה החברתית לדיני החברות, מזעור בעיית הנציג, דיספוזיטיביות מול קוגנטיות, חובות נושאי משרה וטענות הגנה)
- אחריות חברתית, השקעות אתיות והשפעתם על מדיניות המימון של התאגיד
- חברות משפחתיות ואחריות חברתית
- הסדרה של שכר בכירים
- חופש החוזים, תקנת הציבור ותום הלב – שאלת האיזון ויחסי הגומלין המצויים והרצויים

מטרות הקורס



מטרת הסמינריון להקנות ידע, דרכי חשיבה ביקורתית וכלי ניתוח בתחומי יסוד במשפט העסקי באמצעות הרצאות פרונטאליות, דיונים בכיתה, רפרטים, הגשת תזכירים, ניסוח השערת מחקר וכתבת עבודת מחקר.



1. עבודה סמינריונית – 60%
2. תזכירים שוטפים, הצגת נושא העבודה בכיתה והשתתפות שוטפת – 40%

מטלות הקורס

- **השתתפות פעילה והצגת נושא המחקר** - הסמינר מורכב ממפגשים בהם יש חשיבות להשתתפות פעילה. לאחר המפגשים הראשונים בהם ייסקר תחום הדיון ונושאים אפשריים למחקר ודיון, יציגו המשתתפים בסמינר את הנושא שנבחר על ידם.
- **תזכירים** - בתחילת המפגשים יש להגיש בשני עותקים (עותק למציג/ה ועותק למרצה) תזכיר קצר, שאורכו אינו צריך לעלות על עמוד אחד, המביא התייחסות לנושא שנדון בפגישה הקודמת. בתזכיר זה ניתן לדון בהתייחסות מקורית לנושא שנדון; חולשות בטיעון שהוצג; דיון בנושאים קשורים הראויים לפיתוח; זוויות ראייה נוספות; עמדה ביקורתית לנושא שהוצג וכיוצא באלו הניגים. יש להגיש 10 תזכירים לבחירה במהלך הסמינר ועל כל תזכיר כזה לפתוח בכותרת המתמצתת את הרעיון המובע על ידי כותבי התזכיר.
- **עבודה סמינריונית** - על כל משתתף/ת להגיש עבודת מחקר עצמאית הדנה בנושא מתוך הנושאים שהועלו בסמינר או קשורים בו. את העבודה על כל סטודנט/ית לערוך בגפו/ה.

נהלי נוכחות

נוכחות במפגשים, השתתפות בדיונים, הגשת תזכירים שוטפים, הרצאה על נושא נבחר והגשת עבודה סמינריונית הינם חובה.

תפוקת למידה



עם השלמת הקורס בהצלחה יוכלו הסטודנטים:

- לתאר ולהסביר את ההסדרים והתיאוריות המרכזיות המסדירים את המשפט העסקי.
- להבין את עקרונות היסוד עליהם מושתתים דיני החוזים ודיני החברות, להבין את ההצדקות השונות להם, להבין את המגמות המתפתחות בתחום ואת קשרי הגומלין בין דיני החוזים ודיני החברות לבין תחומי משפט נוספים.
- לדון באופן ביקורתי בסוגיות חדשות בתחומיהם של דיני החוזים ודיני החברות.
- לנסח השערת מחקר וכתובת עבודת מחקר.

שעות קבלת מרצה



על-פי תיאום מראש בטלפון 09-9527233 או במייל bukspan@idc.ac.il

הערות נוספות



לסילבוס המלא ראו באתר הסמינריון

רשימת קריאה 

ראו באתר הסמינריון